

ALS MARGES DE LA PERIFÈRIA

Aproximació etnogràfica a les realitats LGB a
Cornellà i Ripollet en l'oci i l'espai públic

Treball final del grau en Antropologia social i cultural

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Jordi Barbero i Solà

jordi.barbero@gmail.com

2019-2020

Tutor: Jordi Mas Grau

RESUM

En aquesta investigació es fa una aproximació a les realitats de les persones lesbianes, gais i bisexuals de la perifèria de Barcelona, i més concretament de les ciutats de Cornellà i Ripollet, situades a seva Corona Metropolitana. La investigació es focalitza en els àmbits de l'oci i de l'espai públic.

A través del mètode etnogràfic s'estudia l'influx que exerceixen les grans ciutats com Barcelona respecte les ciutats metropolitanes petites i mitjanes, i també l'impacte de la polaritat i el magnetisme de les grans ciutats en les vides LGB. De la mateixa manera s'estudiaran els mecanismes de poder i control social que operen en aquestes ciutats metropolitanes, així com les resistències que s'hi generen. Així doncs, al llarg de la investigació s'observa com està condicionada la manera de relacionar-se i viure l'oci i l'espai públic en les respectives ciutats per a les persones LGB i quin és el paper i la incidència de les administracions públiques en aquest àmbit.

PARAULES CLAU

LGBT, ciutat, espai públic, gènere, sexualitat, ciutats metropolitanes

ABSTRACT

This research provides an approximation to the realities of lesbian, gay and bisexual people on the suburbs of Barcelona, and more specifically of the cities of Cornellà and Ripollet, located in its Metropolitan Region. The research focuses on the fields of leisure and public space.

Using the ethnographic method, the research studies the influence of large cities, such as Barcelona, on small and medium-sized metropolitan cities, as well as the influence of the polarity and magnetism of large cities on LGB lives. Likewise, the mechanisms of power and social control that operate in these metropolitan cities will be studied, as well as the resistance that is generated there. Thus, throughout the research, it is observed how the way of relating and living leisure and public space in the respective cities for LGB people is conditioned and what is the role and incidence of public administrations. in this area.

KEY WORDS

LGBT, city, public space, gender, sexuality, metropolitan cities

ÍNDEX

INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS	2
METODOLOGIA I REFORMULACIÓ A CAUSA DE LA COVID-19	3
ESTAT DE LA QÜESTIÓ: Oci i espai públic fora de la gran ciutat.....	6
CORNELLÀ, RIPOLLET I BARCELONA	6
LGBT-FÒBIA: ALGUNES DADES	7
LGBT-FÒBIA, PODER I ESTIGMA	8
L'ESPAI PÚBLIC I LA QÜESTIÓ LGBT	10
EL DRET A L'OCI I LA CIUTAT	12
ANÀLISI ETNOGRÀFIC. "Jo no em donaria la mà amb ella pel carrer"	13
BARCELONA, EL CENTRE DE TOT	14
EL POBLE - CIUTAT	17
L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA	20
CONCLUSIONS: Hi ha vida més enllà de Barcelona	23
BIBLIOGRAFIA	25
ANNEX 1: Perfils dels informants	29

INTRODUCCIÓ I OBJECTIUS

En el present treball farem una aproximació a les realitats LGB¹ a la perifèria de Barcelona. Concretament, ens centrarem en els casos de les ciutats de Cornellà i Ripollet. La tria d'aquestes dues ciutats no és aleatòria. Posteriorment abordarem amb més extensió aquest fet però, com veurem, es tracta de dues ciutats amb una realitat socioeconòmica, demogràfica i geogràfica molt semblant.

És cert que s'han desenvolupat nombrosos estudis sobre el fet LGBT² a les grans ciutats, i més concretament a la ciutat de Barcelona (Coll-Planas & Missé, 2009; Genet, 1993; Mejía, 2006; Mérida Jiménez, 2016; Mesquida, Quiroga, & Boixadòs, 2017; Nuñez, 2016; Velasco Obiol, 2013), entre molts d'altres. De la mateixa manera, recentment estan proliferant els estudis sobre les realitats LGBT a les zones rurals o ciutats petites i mitjanes catalanes (Langarita Adiego, Mas Grau & Jubany, 2019) o, més concretament, sobre les migracions transnacionals o rural-urbà a causa del fet LGBT (Aragó, 2019; Vartabedian, 2012).

Tanmateix, existeixen pocs estudis³ pel que fa a realitats LGBT en contextos com els que abordem. Per una banda, les dues ciutats es situen molt a prop de la capital (Barcelona), però alhora tenen realitats i idiosincràsies pròpies que les diferencien i allunyen de la gran ciutat. D'aquesta manera, doncs, ens trobem en una situació molt específica: a cavall entre allò rural i allò urbà, influïts per la capital però amb dinàmiques pròpies. Es tracta de les ciutats mitjanes metropolitanes.

Com dèiem, en aquest treball estudiarem les realitats de les persones LGBT a la corona metropolitana de Barcelona, però seria agosarat pretendre copsar totes i cadascuna de les dimensions socio-culturals en què les persones LGBT es desenvolupen. Per tant, en aquest estudi ens focalitzarem en dos aspectes essencials per a la vida de les persones LGB: l'oci i l'espai públic. En aquest sentit, i com dèiem, els subjectes d'estudi seran les persones LGB de Cornellà i Ripollet, o bé nascudes allí, o bé que han passat gran part de la seva vida en aquestes ciutats.

¹ Acrònim de Lesbianes, Gais i Bisexuals

² Acrònim de Lesbianes, Gais, Bisexuals i Trans*. S'utilitzarà aquest acrònim quan es parli, en general, de la diversitat i dissidències sexo-genèriques.

³ D'entre les excepcions, trobem el projecte europeu "Diversity. Preventing and combating LGBTphobia in small and medium cities across Europe" (Rights, Equality and Citizenship Programme of the European Commission, 2015-2017) o l'estudi de "DE ZÁRATE, M. R. (2015). *El acceso de la juventud al espacio público en Manresa. Una aproximación desde las geografías feministas de la interseccionalidad*. Scripta Nova. Revista Electrónica de Geografía y Ciencias Sociales, 19."

L'estudi es realitzarà a través de l'anàlisi dels discursos i representacions dels agents implicats. Com es veurà posteriorment, aquesta anàlisi es desenvoluparà a través del mètode etnogràfic i, més concretament, de les entrevistes en profunditat a diferents perfils de persones.

En definitiva, al llarg de les següents pàgines intentarem donar resposta a diverses preguntes que van guiar l'inici d'aquesta investigació. Així, aquest treball té com a objectiu analitzar com influeix la polaritat i magnetisme de Barcelona en relació a les vides LGBT, com condiona la manera de relacionar-se i de viure l'oci i l'espai públic en les respectives ciutats. Partim de la hipòtesi que existeixen aquestes influències però, més enllà d'això, quines són? Es generen resistències i pràctiques locals fora de l'influx barceloní? Quins mecanismes de control operen? Quin és el paper de les institucions i les polítiques públiques en aquest àmbit? Tenen capacitat d'incidència? Com ha evolucionat al llarg dels darrers anys?

METODOLOGIA I REFORMULACIÓ A CAUSA DE LA COVID-19

La investigació es desenvolupa a través del mètode etnogràfic i, principalment, se sustenta en entrevistes en profunditat. Un cop havíem decidit quin era l'objecte i la metodologia d'estudi, calia decidir quins informants eren rellevants.

D'aquesta manera, vaig establir uns criteris que em permetessin que el treball fos el més ric possible, partint d'una mostra heterogènia i representativa de la realitat LGBT. Molt sovint, quan es fan estudis sobre dissidències sexuals i de gènere, es cau en una sobre-representació de la lletra G de l'acrònim LGBT. És a dir, és freqüent que els estudis acabin parlant molt més d'homes cis i gais que no pas d'altres persones, com les dones lesbianes, les persones bisexuals o les persones trans⁴. Igualment, és habitual que aquests estudis tractin, sovint, les experiències de gent jove, no més gran de 40 anys. Aquest era un biaix que també volia evitar de totes les maneres possibles.

Sent conscient d'aquestes limitacions, com deia, vaig intentar que el conjunt d'informants fossin plurals i diversos. Diversitat ètnica, generacional, de gènere, socioeconòmica i també geogràfica. Parlo de diversitat geogràfica perquè també volia evitar centrar l'estudi en els centres de les ciutats, o només en les perifèries.

4 Trans* (amb asterisc) s'utilitza com a categoria àmplia i inclusiva que inclou les diversitats de gènere, com ara les persones transsexuals, les transgènere, les de gènere fluid, etc.

Creia que les realitats eren molt més complexes que la dicotomia centre-perifèria, i volia intentar conèixer el màxim nombre de realitats i experiències vitals possibles.

Tot i això, degut a la situació actual derivada de la pandèmia de la Covid-19, el plantejament inicial s'ha vist força afectat. Si bé ja havia realitzat diverses entrevistes abans del confinament, me'n quedaven moltes per fer i, a més, calia establir contacte amb alguns informants. Això ha causat que hagi hagut de fer diverses entrevistes per videoconferència, cosa que ha dificultat molt construir les relacions de confiança i seguretat que permetessin als informants sentir-se en un espai de confort per poder parlar sincerament i obertament. Aquest fet ha provocat que les entrevistes fetes via telemàtica hagin estat menys riques, en tant que s'ha pogut aprofundir molt menys en aquells aspectes relacionats amb la intimitat de cadascú.

De la mateixa manera, el confinament ha impedit que pogués establir contacte amb persones trans. Així, s'ha fet evident que no podíem ja parlar de realitats LGBT, sinó que, simplement, l'estudi parlarà de realitats gais, lèsbiques i bisexuals. Atenent el rigor etnogràfic, no podem parlar per aquelles persones que no han tingut veu.

A més de les entrevistes en profunditat, volia realitzar un grup de discussió focal en totes dues ciutats, amb alguns dels informants, per tal que compartissin experiències i parlessin d'alguns aspectes que, a través de les entrevistes, m'hagués semblat rellevant aprofundir-hi.

A causa també de la situació de confinament, es va decidir deixar de banda aquesta tècnica. No tenia sentit mantenir el grup focal per via telemàtica. Una de les virtuts dels grups focals és l'espontaneïtat, que es creï complicitat entre els agents participants mitjançant una atmosfera de seguretat. La via telemàtica, això, no ho permet.

Pel que fa a l'entrada al camp, s'ha efectuat sense majors complicacions. Pel que fa al cas de Ripollet, tinc des de fa anys bona relació amb el Regidor de polítiques LGBT de l'ajuntament. Aquest fet em va permetre que el contacte amb l'àmbit institucional fos senzill, alhora que em va facilitar l'accés als contactes del col·lectiu LGBT de Ripollet (com ara Proud Ripollet), així com d'algunes persones que podia entrevistar.

Pel que fa a Cornellà, l'accés a l'àmbit institucional també va ser fàcil. Una persona molt propera a mi havia estat regidor a l'Ajuntament de Cornellà i em va facilitar els

contactes i, per tant, establir-hi relació va ser molt ràpid. En definitiva, la predisposició del Regidor de l'àmbit també va ser bona. Tanmateix, a Cornellà l'accés a altres tipus d'informants va ser molt més complicat que a Ripollet. A Cornellà no existeix, com a tal, cap tipus de col·lectiu LGBT, només la Taula LGBTIQ de Cornellà, vinculada a l'Ajuntament. A més, aquesta taula és molt inactiva i m'ha estat difícil poder establir-hi contacte.

Malgrat les possibilitats que se'm van facilitar des de les dues administracions locals, faltaven encara alguns perfils que convenia entrevistar. Així, a través de la xarxa social Twitter vaig fer una crida a persones LGBT de Cornellà, fet que va resultar molt productiu. Van respondre a la petició més de 15 persones, d'entre les quals vaig seleccionar aquells perfils que em van semblar més interessants o necessaris en base als criteris que inicialment havíem marcat (diversitat de gèneres, classe social, barris...).

Pel que fa a Ripollet, faltat també d'alguns perfils, vaig recórrer a diverses aplicacions de contactes per a persones LGBT. D'aquesta manera vaig poder establir contacte amb persones gais, bisexuals i lesbianes de Ripollet per tal de proposar-los una entrevista per via telemàtica. En aquest cas va resultar molt més complicat establir un contacte fluid, car moltes persones contactades preferien romandre totalment en l'anonimat i no es veien en cor de fer una entrevista, ni tan sols anònima, per via telemàtica.

Finalment, però, s'ha aconseguit establir contacte i realitzar entrevistes a la majoria dels perfils que es cercaven. Tanmateix, com dèiem anteriorment, no he pogut establir contacte amb persones trans*. En definitiva, s'han fet un total de 16 entrevistes en profunditat: 8 a Cornellà i 8 a Ripollet. A l'Annex 1, en una taula per ciutat, desenvolupem els perfils. Cal dir també que els noms dels informants han estat canviats per tal de mantenir-ne l'anonimat i preservar la seva privacitat. Els noms que apareixen d'ara en endavant (excepte els dels regidors de Cornellà i Ripollet) són, doncs, falsos.

ESTAT DE LA QÜESTIÓ: Oci i espai públic fora de la gran ciutat

CORNELLÀ, RIPOLLET I BARCELONA

Cornellà de Llobregat és una ciutat de la comarca del Baix Llobregat de 88.592 habitants segons l'IDESCAT⁵ i una superfície de gairebé 7km², amb una densitat de 12.674 habitants per quilòmetre quadrat. Ubicada al marge esquerre del riu Llobregat, es troba a 15km de Barcelona i disposa d'una gran xarxa de transport públic que la connecta amb ella (autobús, metro, ferrocarrils de rodalies RENFE, ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya i tramvia) .

Té una renda familiar disponible bruta per habitant de 16.200€, més de 1.500€ per sota la mitjana del Baix Llobregat i 1000€ per sota de la mitjana catalana. L'any 2019, gairebé un 50% dels habitants havien nascut fora de Catalunya (un 25% a l'Estat espanyol i un 20% aproximadament fora de l'Estat). Es tracta d'una ciutat que ha viscut importants onades migratòries: per una banda, els anys 60 de la resta de l'Estat i, a partir dels 2000, de la resta del món (especialment del nord de l'Àfrica i Sud-Amèrica). A Cornellà no existeixen espais pròpiament LGBT més enllà del SAI⁶ ni tampoc cap col·lectiu o associació estrictament LGBT.

Per la seva banda, Ripollet és una ciutat del Vallès Occidental de 38.665 habitants i una superfície de 4,33km², amb una densitat de població de gairebé 9.000 habitants per quilòmetre quadrat. Es troba a 21km de Barcelona i es connecta a través d'autobús i ferrocarrils de rodalies RENFE amb la Ciutat Comtal. La renda familiar disponible bruta per habitant és de 15.400€, més de 2.000€ per sota de la mitjana del Vallès Occidental i 1.500€ per sota de la mitjana catalana.

Pel que fa al lloc de naixement dels habitants de Ripollet, el 2019 més del 60% són nascuts a Catalunya. Gairebé el 20% havia nascut a la resta de l'Estat espanyol i la resta a l'estranger. Igual que Cornellà, va viure importants onades migratòries durant els anys 60 i els 2000. A Ripollet, igual que a Cornellà, tampoc existeixen espais permanents pròpiament LGBT més enllà del SAI, però sí que existeix un col·lectiu LGBT: Proud Ripollet.

Pel que fa a Barcelona, és la capital de la Comunitat Autònoma de Catalunya, i és imprescindible fer-hi esment perquè la influència que Barcelona juga respecte les

⁵ Institut d'Estadística de Catalunya. Totes les dades sociodemogràfiques s'han extret d'aquest organisme públic.

⁶ Servei d'Atenció Integral. Es tracta d'un servei impulsat per la Generalitat de Catalunya que té com a objectiu sensibilitzar i informar persones i entitats per tal de mostrar la diversitat afectivo-sexual i de gènere i prevenir l'LGBT-fòbia.

dues ciutats de les que abans hem parlat és, com veurem, molt important, tant a nivell econòmic, social, cultural i també simbòlic.

Barcelona té una població de 1.636.762 habitants, una superfície de més de 100km² i una densitat de 16.149 habitants per quilòmetre quadrat. La renda familiar disponible bruta per habitant és superior a la resta del país, situant-se en els 21.000€, gairebé 4.000€ per sobre de la mitjana catalana i encara més superior a les dues ciutats que són objecte del present estudi. Més dels habitants de la Ciutat Comtal han nascut a Catalunya, un 15% a la resta de l'Estat i més d'un 25% a la resta del món.

Barcelona exerceix un important pol d'atracció cap a la comunitat LGBT. Més enllà del Gaixample⁷, arreu de la ciutat trobem espais destinats al col·lectiu LGBT. A banda, recentment es va inaugurar el Centre LGBT, de competència municipal i que ha esdevingut un centre de recursos molt important. L'equipament ocupa més de 1250m². De la mateixa manera, existeixen una multitud de col·lectius i associacions que, des de diferents àmbits, treballen el fet LGBT⁸.

En aquest sentit Barcelona ha estat també històricament un referent per a la lluita LGBT a tot l'Estat Espanyol. Des de la primera manifestació gai l'any 1931 (Cols, 2016), passant per la manifestació històrica de 1977 (primera a tot l'Estat després de la mort del dictador) fins a la lluita per la despatologització del fet trans* (Langarita Adiego; Mas Grau & Jubany, 2019: 479).

LGBT-FÒBIA: ALGUNES DADES

L'LGBT-fòbia⁹ segueix present arreu del món. Actualment, en més de 70 països l'homosexualitat és il·legal (Ramón Mendos, 2019). En molts d'altres és perseguida social i institucionalment, estigmatitzada i sancionada per vies explícites i implícites.

Als Països Catalans el matrimoni homosexual és legal a la majoria de territoris que els conformen. Als territoris sota jurisprudència espanyola, va regularitzar-se l'any 2005¹⁰ i als territoris pertanyents a la República Francesa no fou fins al 2013 que es va aprovar. Al Principat d'Andorra no és possible que una parella homosexual contraguí matrimoni i no es reconeixen els matrimonis homosexuals celebrats a França o l'Estat Espanyol.

⁷ Barri de Barcelona amb una gran quantitat de serveis orientats a les persones LGBTI.

⁸ Per exemple, la Fundació Enllaç (que treballa amb gent gran LGBTI), Atzagaia (col·lectiu marica), la SAL (col·lectiu lesbofeminista), el Casal Lambda (persones LGBTI joves i amb diversitat funcional), i un llarg etcètera.

⁹ LGBT-fòbia: Violència, discriminació i aversió a les persones LGBT (Lesbianes, Gais, Bisexuals, Trans).

¹⁰ A través de la reforma del Codi Civil.

Pel que fa a lleis que persegueixin l'LGBT-fòbia, el parlament de la Comunitat Autònoma de Catalunya va aprovar el 2014 la Llei contra l'LGBT-fòbia i pels drets de les persones LGBT.

La recentment publicada enquesta europea realitzada per la European Union Agency For Fundamental Rights (FRA), *EU LGBT survey II. A long way to go for LGBT equality*¹¹, assenyalava algunes dades que convé destacar. A l'Estat espanyol, un 48% dels enquestats afirmen que eviten, sempre o sovint, donar-se la mà pel carrer, i un 32% evita alguns espais per por a ser atacat. De la mateixa manera, un 42% de la població LGBT enquestada es va sentir discriminada com a mínim una vegada en el darrer any en qualsevol àmbit de la vida, i un 41% ha estat assetjat en el darrer any. A nivell de perspectiva, un 36% diu que els prejudicis i la intolerància han augmentat en els darrers 5 anys.

Aquestes dades evidencien que, malgrat els avenços en termes legals, la LGBT-fòbia persisteix i té conseqüències molt directes en la vida quotidiana de les persones LGBT. De fet, l'Informe de l'Estat de l'LGtBI-fòbia a Catalunya de l'any 2019 (Observatori Contra l'Homofòbia, 2019) assenyalava que durant aquell any, a Catalunya es van denunciar 161 casos de violència vers persones LGBT.

LGBT-FÒBIA, PODER I ESTIGMA

Però a què és deguda l'LGBT-fòbia? Tal i com plantegen Sáez i Carrascosa (2011), el capitalisme, en el moment d'instituir-se, es basava en la producció. En aquesta mateixa línia, Giddens (1992) destaca el lligam clar entre sexualitat i re(producció). L'objectiu de les relacions sexuals era, en definitiva, produir fills que poguessin omplir les fàbriques de força de treball, generar nova prole que fabricés noves mercaderies. Així, qualsevol pràctica sexual que no anava orientada a la reproducció era estigmatitzada, perseguida, vexada i sancionada. Parlem de les relacions homosexuals, però també de la prostitució, la masturbació, etc. Si bé és cert que el vincle entre capitalisme i reproducció és clar, també cal tenir en compte que el rebuig a les relacions sexuals no reproductives existia també des de segles enrere. De fet, el podem identificar en les tradicions ascètiques greco-romanes, abans fins i tot que el cristianisme establís la sexualitat reproductiva com a eix de la moral col·lectiva (Boswell, 1998). En qualsevol cas, si bé el patriarcat i l'heteronormativitat existien molt abans que s'instituís el capitalisme, aquest els reformula en funció dels seus interessos.

¹¹ Es pot trobar a: <https://fra.europa.eu/en/data-and-maps/2020/lgbti-survey-data-explorer>

Des dels feminismes i el constructivisme social s'ha denunciat extensament l'ordre social i els discursos públics que posicionen l'heterosexualitat com a base última de la societat (Wittig, 1992). Moreno y Pichardo (2006: 148) defineixen l'heterosexualitat de la següent manera:

La heterosexualidad es pues una construcción cultural que exagera las diferencias biológicas y recrea así el género. Es el modelo de sexualidad hegemónico que facilita no solo la reproducción biológica (las llamadas relaciones de reproducción) sino también el resto de cuestiones materiales y económicas (lo que se había venido llamando relaciones de producción), reproduciendo en ambos casos las relaciones de género.

Així, tal i com aquests autors afirmen, una societat heterocentrada produeix el que es coneix també com a heteronormativitat o heteronorma. Aquesta és un projecte i règim polític de la burgesia europea i occidental sorgida de l'industrialisme, que ha estat exportada arreu del món a través del colonialisme cultural i simbòlic (Guasch, 2016). L'heteronorma és, en definitiva, el conjunt d'expectatives, presumpcions, demandes i restriccions imposades i derivades del règim heterosexual (Sánchez Torrejón, 2013).

Es important que parlem també d'heterosexisme, que és, segons Barón et al. (2013), l'assumpció que totes les persones són obligatòriament heterosexuales, de la qual se'n deriva una superioritat moral i material respecte la resta d'opcions sexuals. Tal i com planteja Aragó (2019) la traducció de l'heteronorma i les relacions de poder en base a la sexualitat a l'espai públic s'articulen a través dels conceptes foucaultians de biopoder i biopolítica. Entenem per biopoder tots els mecanismes de control sobre la vida dels éssers humans a través de regulacions múltiples (Sánchez Torrejón, 2013), i en aquest sentit, la biopolítica queda integrada dins les institucions político-legals i els estats-nació (Preciado, 2007). Angulo (2016) planteja que l'organització espacial i les polítiques de seguretat continuen amb l'estructura del Panòptic benthamià. D'aquesta manera, s'articula amb mecanismes que se sustenten en la vigilància de la població i la jerarquització dels individus.

Tot i això, cal manifestar que la construcció de la sexualitat a nivell cultural no es fonamenta en una repressió directa de la sexualitat. Al llarg de la història hem pogut observar com el poder ha institucionalitzat, poc a poc, la sexualitat. Tanmateix només ho ha fet amb un model determinat, l'heterosexualitat, que està destinada a la (re)producció (Guasch, 2016; Sánchez Torrejón, 2013).

Cal, però, analitzar com s'articula el biopoder foucaultià actualment. Segons Tejeda (2011), els "mecanismes de control i vigilància" han anat molt més enllà de les presons i els hospitals, i han conquerit els carrers i l'entramat urbanitzat, i també els imaginaris socials a partir de les evolucions del model capitalista, el sistema educatiu i la societat d'informació.

Segons Vidarte (2007) l'homosexualitat ha anat sempre vinculada a un fort estigma. Aquest concepte, que Goffman (1968) va treballar extensament, és aplicat a la comunitat LGBT a causa de la seva perillositat en tant que pel sol fet d'existir, en un marc teòric, ja posa en risc el sistema de gènere que sustenta el patriarcat i el capitalisme (Guasch, 2008). En aquest sentit, malgrat "l'expansió de la ciutadania sexual" per incloure persones LGBT, l'heterosexualitat continua estant fortament institucionalitzada dins la societat, si bé d'una forma més porosa, i no s'ha superat la por a la diferència (Brown, 2008: 1222)

L'ESPAI PÚBLIC I LA QÜESTIÓ LGBT

Segons Delgado (2011), l'espai públic forma part de les dinàmiques urbanes de la territorialització. És l'espai on es (re)produeixen les normes, valors i representacions socials, i on conflueixen interessos i usos contraposats. És un espai d'ordre i control, però també un espai que pot ser explorat, (re)creat i (re)apropiat (Delgado, 2004), tot escapant al disseny i la planificació dels poder polítics i econòmics, les forces que l'estructuren en funció de la ideologia dominant (García Vázquez, 2004; Vivas, Pellicer y López, 2008). En qualsevol cas, Delgado (2011) planteja que més enllà de volums, xarxes, segments i institucions, l'espai públic és un camp de significacions en continua mutació i reconstrucció.

Convé, ara, observar com es dóna la relació entre l'espai públic i el fet LGBT. Segons Langarita, Mas Grau i Jubany (2019) l'espai públic és especialment significatiu per a les persones LGBT en tant que és un lloc de visibilització, socialització i construcció de referències col·lectives. Brown (2008) assenyala una distinció crítica entre l'espai públic i el privat per a les persones LGBT i és que, a nivell històric, s'observa una tendència legislativa a perseguir el fet LGBT en l'esfera pública. Maria Rodó, en un estudi sobre joves lesbianes a Manresa, explica com l'espai urbà esdevé heterosexual:

L'espai urbà es converteix en heterosexual a través de la repetició de pràctiques determinades i que, per tant, el constitueix com a heteronormatiu i que, alhora, és un espai d'alliberament a causa de l'anonimat que ofereix i perquè permet més llibertat d'expressió de la diferència. (Rodó, 2013: 3)

Si bé el sociòleg Manuel Castells assenyala que la relació entre l'espai públic i la sexualitat és semblant per a tot el col·lectiu LGBT (Castells, 1983: 40), altres autores defensen una posició contrària en base a una perspectiva feminista. Així, Adler i Brenner (1992) exposen que existeix una relació desigual perquè, les lesbianes, a banda de ser lesbianes, són dones. Això implica que tenen a nivell estructural menys capital econòmic, s'encarreguen de la cura dels infants i tenen més por a patir violència masclista. Tot plegat condiciona enormement la seva relació amb l'espai públic. En aquesta mateixa línia, Rodó (2013: 3) exposa que la invisibilitat de les lesbianes a l'espai públic és abismal en relació a la visibilitat que tenen els homes gais. En aquest sentit destaquen els barris i les zones d'oci teòricament LGBT, que molt sovint són únicament destinades a la població gai, que per causes estructurals i com assenyala Rodó (2013) acostuma a tenir un major poder adquisitiu i tendència al consum vinculat a l'oci.

Tant les estadístiques que hem vist anteriorment com els treballs etnogràfics que ja hem assenyalat, evidencien que l'espai públic molt sovint no és un espai de seguretat per a les persones LGBT. En aquest sentit, Brown (2008) expressa que dins les pròpies ciutats es donen dinàmiques diferenciades segons els barris i zones, molt sovint per associacions –i prejudicis- vinculades a les rentes o ètnies majoritàries de determinades zones. Ho expressa així:

Un suburbio se ha entendido tradicionalmente como un sitio principal en la reproducción de la heteronormatividad (...) Frente a este cotidiano ataque ideológico, muchas lesbianas y hombres homosexuales tienen mucho cuidado en los suburbios. Hacen ajustes para moderar su “conversación, vestimenta y comportamiento” (...) para protegerse y anticiparse de una observación homófoba no deseada. (Brown, 2008: 1224)

Quin són els espais de seguretat per a les persones LGBT, doncs? Maria Rodó (2013) explica que, en el cas de les joves lesbianes de Manresa, busquen espais segurs on se sentin còmodes i protegides, com ara centres comercials i cafeteries. De fet, l'homosexualitat es manifesta en la ciutat de formes clarament identificables, especialment a partir d'una “topografia sexual” (Aldrich, 2004: 1731).

Langarita, Mas i Jubany (2019) expliquen també que la ciutat ha esdevingut el lloc imaginat com a espai d'alliberament per a les persones LGBT, creant fins i tot una connexió indissociable entre la diversitat sexogenèrica i les grans ciutats occidentals. En aquest mateix sentit, Brown (2008) explica que si bé una baixa

densitat de població no es tradueix obligatòriament en una falta de comunitat, les pràctiques socials i espacials són evidentment diferents.

Kuhar i Švab (2014) també apunten qüestions molt interessants en quant a la distribució geogràfica del fet LGBT dins les pròpies ciutats. Així, expliquen que els centres urbans articulen diverses condicions que els fan especialment ideals per a que la comunitat LBGTI s'hi instal·li i, en tant en quant la globalització es va intensificant, aquests nuclis de població identitaris guanyen pes. Si bé la gran ciutat ha esdevingut un referent i espai privilegiat per a les vides LGBT, també trobem experiències fora d'aquestes que han de ser visibilitzades i explicades, com fa per exemple Greteman a "Country Queers: Queer Youth and the Politics of Rural America" (2011).

EL DRET A L'OCI I LA CIUTAT

Convé assenyalar també algunes idees en relació al dret a l'oci i com això influeix en les vides de les persones LGBT. Lázaro (2006: 152) afirma que el Dret a l'Oci és un Dret Humà que cal que sigui garantit en tant que afavoreix el desenvolupament personal i comunitari. Lázaro et al. (2012) defineixen l'oci amb les següents paraules:

El ocio es un fenómeno de carácter multidisciplinar, con una importante incidencia en la vida sociocultural, económica y política de un país. [...] El ocio es una realidad polifacética, es mucho más que hablar de cultura, turismo, deporte o recreación, es una realidad que cada individuo actualiza de distinta manera. (Lázaro et al, 2012: 6)

Tal i com assenyala l'informe de l'Observatori contra l'Homofòbia sobre l'Estat de l'LGBT-fòbia a Catalunya (2019), són moltes les violències que han patit i pateixen les persones LGBT en l'àmbit de l'oci, no garantint-se així aquest Dret Humà. De la mateixa manera, Aragó (2019) explica com en l'imaginari col·lectiu de les persones LGBT molt sovint s'associa el dret a l'oci amb les grans ciutats i, concretament, amb Barcelona. Així, sovint es produeix una important mobilitat geogràfica de les zones no urbanes o les perifèries urbanes cap a les grans ciutats, que actuen com a un gran pol d'atracció al tenir una gran i diversa oferta d'oci per al col·lectiu LGBT (Aragó, 2019).

Això genera també el que Halberstam (2005) defineix com a "metronormativitat", i és que l'autor problematitza la gran ciutat com a un espai de producció de nous privilegis i normativitats. Per fer front a això, Champion & Hugo (2016) critiquen la

falsa dicotomia simplificadora que estableix l'espai urbà com a "LGBTfriendly" i el rural com a LGBT-fòbic.

ANÀLISI ETNOGRÀFIC. "Jo no em donaria la mà amb ella pel carrer"

Al llarg de les següents pàgines exposarem els resultats d'aquesta investigació i donarem resposta a aquelles preguntes que ens fèiem a l'inici d'aquest estudi. El present apartat s'articula en tres grans blocs: Barcelona, el centre de tot; la dicotomia poble-ciutat; i el paper de l'Administració Pública.

Tota la informació que trobarem a les següents pàgines és el resultat de les 16 entrevistes en profunditat fetes a veïnes i veïns de Cornellà i Ripollet. Si bé és evident que molts d'ells, en molts aspectes, tenen visions molt diferenciades, els fets que relaten en relació a les vides LGB en ciutats mitjanes permeten establir certes similituds entre les dues ciutats i, evidentment, algunes diferències.

En el primer dels blocs abordarem el magnetisme i el pol d'atracció que suposa la capital catalana respecte les ciutats mitjanes de l'Àrea Metropolitana de Barcelona, enfocant-nos especialment en la manca de referents LGBT que trobem a les ciutats mitjanes (en aquest cas, Cornellà i Ripollet) i que sí que es donen a la Ciutat Comtal.

El segon bloc versa al voltant de la dicotomia poble-ciutat, de com es genera en alguns casos la sensació de viure en un poble i com això influeix. En aquest mateix sentit, observarem el paper que juga tenir xarxes de suport i afinitat pròpies, o fins i tot participar del teixit associatiu de les ciutats. Alhora, estudiarem com es donen (si es donen) mecanismes de resistència al *barcelonacentrisme* i a l'LGBT-fòbia, a través de l'autoorganització i la construcció de col·lectius LGBT. En darrer terme tractarem la qüestió de la (in)seguretat a l'espai públic.

L'últim dels blocs que desenvoluparem gira al voltant del paper de les administracions públiques pel que fa al fet LGBT. Així, veurem com influeix l'acció o inacció dels ajuntaments pel que fa a les vides LGB, quin és el grau de coneixement d'aquestes polítiques i, breument, quina comunicació en fa l'Ajuntament. Per últim, farem una repassada a la xarxa d'espais segurs impulsada per l'Ajuntament de Ripollet que, tal i com hem pogut veure, per a molts dels informants és un exemple de bones pràctiques.

BARCELONA, EL CENTRE DE TOT

La majoria de les persones entrevistades han afirmat que un dels grans problemes que es troben a les seves ciutats és que generalment, en el procés de desenvolupament de la seva sexualitat, no tenien cap tipus de referent LGBT. En aquest sentit, quan començaven a saber que sentien atracció romàntica o sexual cap a persones del seu mateix gènere no entenien què els passava, no hi sabien posar nom i fins i tot no sabien que existia aquesta opció. Dos dels informants, tots més grans de 50 anys, ho plantejaven així :

Quan era adolescent jo veia que no m'agradaven els homes. Em sentia com un bitxo raro perquè les meves amigues en parlaven i jo no em sentia identificada. Anava a una escola de monges i això era impensable. A casa, más de lo mismo (Maria, 61 – Cornellà¹²).

Jo no sabia que era gai. A mi em molaven els tios però al meu voltant no coneixia ningú que fos com jo. De fet, fins que vaig ser bastant grandet no vaig saber que això li passava a més gent i que no era una cosa tan rara” (Pedro, 50 – Ripollet).

La manca de referents a l'entorn es feia evident, com dèiem, sobretot a l'etapa de l'adolescència. Sí que és cert que, en alguns dels casos, els informants expliquen que sabien d'algú de la seva ciutat que era gai o lesbiana, però en la majoria de casos es tractava de referents negatius o associats a idees pejoratives, que patien les crítiques de les veïnes i de la família i que es trobaven en situacions molt difícils. En el cas d'un dels informants (Joan, 43 – Cornellà) explica que per ell, els gais durant molts anys havien estat “les quatre boges que surten a la tele”.

Sí que convé assenyalar que, en el cas dels informants més joves, aquesta tendència comença a canviar i molt sovint expliquen que coneixen gent del seu entorn que és LGBT, o que a les sèries i pel·lícules s'hi troben personatges LGBT. Un dels informants, molt més jove que els anteriors, ho explica així:

Joder, és que ara mires Netflix i miris la sèrie que miris t'hi trobes maricas o bolleras. Si quan jo tenia 14 anys això hagués estat així també hagués estat molt diferent. Jo l'únic gai que coneixia era el Fer de Física o Química, i ara em trobo que sèrie que veig, sèrie on apareixen gais. Suposo que això ajuda a normalitzar-ho una mica tot (Pau, 23 – Cornellà).

¹² A partir d'ara, quan es faci referència a cites d'informants, s'indicarà l'autoria amb el format Nom, edat – Ciutat.

Un altre fet que és important destacar és que en molts dels casos s'associa el fet LGBT a la gran ciutat, i en aquest cas –per proximitat- a la ciutat de Barcelona. Això deriva en què molt sovint, es nega la possibilitat que existeixin dissidències sexuals i de gènere a les ciutats petites i mitjanes de la Metròpoli de Barcelona. Una veïna i informant de Cornellà ho explica així:

En Cornellà no se puede ser bollera. O sea, a ver, poder se puede, pero es que es muy raro. Cornellà está como muy anclada en el pasado. La gente aquí es mayor y estas cosas les parecen demasiado modernas y no las ven con buenos ojos. En verdad es como que pasen en Barcelona está bien, porque es así como algo moderno y tal, pero en Cornellà no (Laura, 21 – Cornellà).

En un altre ordre de qüestions, molts informants també fan referència a la manca d'espais d'oci i socialització amb que es troben en les seves respectives ciutats. És important assenyalar com els informants narren la manca de possibilitats que tenen per poder socialitzar com a gais, lesbianes i bisexuals a les seves ciutats. Ni a Ripollet ni a Cornellà existeixen (o els informants no coneixen) locals d'oci (bars, discoteques...) del que es coneix estrictament com a *ambient*, és a dir, adreçats a les persones LGBT. Això ha derivat en què sentin habitualment que no poden, per exemple, lligar a les seves ciutats:

A Ripo no hi ha bars d'ambient, ja no parlem de discoteques, vamos. Sí que hi ha algun bar que és com mig així i tal i amb les meves amigues anem allà, però aquí no hi trobem un Arena¹³ (Sílvia, 27 – Ripollet).

De fet, els informants expliquen que quan volen relacionar-se com a gais, lesbianes o bisexuals han de marxar cap a Barcelona. Més enllà que a Ripollet o a Cornellà no existeixin espais d'oci pròpiament LGBT, factors com l'anonimat –que desenvoluparem més endavant– també hi influeixen clarament. En aquesta mateixa línia, tal i com expliquen diversos informants, quan volen tenir relacions sexe-afectives també han de marxar de les seves ciutats:

És que si vols lligar o vas a Arena o oblida-te'n. Sí que a vegades he utilitzat el Tinder¹⁵ i tal però no m'agrada. No sé, al meu entorn no hi ha lesbianes i amb les que hi ha ja he tingut coses. És com que el mercat aquí a Ripo és molt just i cal anar a Barcelona per tenir més oferta (Laura, 20 – Ripollet) .

¹³ Arena és una discoteca adreçada al públic LGBT ubicada al Gaixample de Barcelona

¹⁵ Tinder és una aplicació per a telèfons mòbils utilitzada habitualment per cercar parella o relacions sexuals esporàdiques

Jo al final els tios amb els que m'he enrotllat no han estat mai de Cornellà. Aquí si conec algun marica és perquè són col·legues i clar, no me'ls faré. Quan he estat amb tios, polvo o relació eh, són perquè els he conegut a la Uni o a Barna en general. Si ja m'he passat Grindr!¹⁶ (Pau, 23 – Cornellà).

Podem observar, doncs, com a les ciutats petites i mitjanes de la Corona Metropolitana de Barcelona hi trobem una espècie de desert sexual (Aragó, 2019), tant pel que fa a referents positius LGBT com a espais d'oci i lleure on poder socialitzar com a LGB. De la mateixa manera, podem veure com es fa referència a un llenguatge certament economicista i consumista, abordant les relacions sexe-afectives en termes d'oferta i demanda. A l'etnografia d'Aragó (2019) sobre el sexili¹⁷ es desenvolupa extensament aquest concepte, i agafant les idees d'Illouz (1997), explica com s'ha donat una "economització de la vida privada" i que les lògiques i dinàmiques comercials, que estan vinculades al món productiu, han penetrat a l'esfera íntima.

D'altra banda, també resulta imprescindible esmentar l'ús de xarxes socials per tal de poder teixir relacions afectivo-sexuals. De ben segur que això no és exclusiu de les ciutats petites i mitjanes, i diversos estudis així ho afirmen (Aragó, 2019; Gómez, 2019) però en aquesta tipologia d'urbs és una realitat més que patent. Diversos informants en fan referència (Laura, 20 – Ripollet, Pau, 23 – Cornellà), i és que molt sovint és l'única eina que es troba per conèixer gent:

La meva parella la vaig conèixer per Meetic¹⁸. Jo no havia sortit de l'armari i vaig decidir utilitzar-ho per trobar parella. Al meu voltant ningú sabia lo meu i bueno, que ens vam conèixer per allà i ens vam enamorar i fins ara (Joan, 43 – Cornellà).

En definitiva, observem com la ciutat de Barcelona esdevé un pol d'atracció fonamental per les persones LGB de la seva Corona Metropolitana. La gran oferta d'espais d'oci existents, així com una major referencialitat pel que fa al fet LGBT, ho determinen. A Cornellà i Ripollet no existeixen aquests espais d'oci físic, però és important esmentar que les aplicacions com ara Grindr o Tinder –l'oci virtual- poden contrarestar, en ocasions, aquesta mancança.

¹⁶ Grindr és una aplicació per a telèfons mòbils utilitzada habitualment per homes que tenen sexe amb homes amb l'objectiu de cercar parella o relacions sexuals esporàdiques

¹⁷ Sexili: "processos migratoris que es donen entre les zones rurals de Catalunya i la ciutat de Barcelona per raó d'opció sexual" (Aragó, 2019: 4)

¹⁸ Meetic és un aplicatiu d'origen francès utilitzat per buscar parella.

EL POBLE - CIUTAT

Un altre element que evidencia de manera molt clara l'etnografia és que si bé s'ha desenvolupat la investigació en ciutats petites i mitjanes, la percepció de molts dels informants no és la de viure en una ciutat. Hi ha diversos punts que produeixen aquesta identificació, a ulls dels informants, de les ciutats de Cornellà i Ripollet com a pobles.

El primer d'ells és el que alguns dels informants defineixen com a "xafarderia" (Pau, 23 – Cornellà) i fins i tot com a control social (Marc, 34 – Ripollet). Segons expliquen, a les respectives ciutats, tothom es coneix. Això té elements molt positius que més endavant desenvoluparem, però també genera una sensació d'estar completament vigilat. D'aquesta manera, una informant explica:

Jo a Ripollet no em donaria la mà pel carrer amb la meva parella. No tant pel que pogués passar sinó pel que es diria. O sigui, els meus pares no saben que soc lesbiana i aquí a Ripollet ens coneixem tothom i si em veuen, els meus pares ho acabaran sabent (Aïda, 19 – Ripollet).

L'etnografia ens mostra també que, tal i com comentàvem al punt anterior, la fugida a Barcelona (no per viure-hi, sinó per exercir el dret a l'oci) és un recurs fonamental en tant que permet esdevenir persones completament anònimes. Això, però, també genera desgast emocional en algun dels informants:

Que sí, que si quiero quedar con mi novio voy a Barcelona y todo bien, porque ahí nadie me conoce. Pero me da rabia tener que irme de mi pueblo por eso, y me da un palo que flipas. (Jose, 18 – Cornellà)

Tanmateix aquesta percepció de poble té, com dèiem, alguns elements positius. El primer d'ells és que es generen algunes xarxes de suport que atorguen seguretat en front a possibles agressions o violències. La participació en moviments socials o veïnals, en qualsevol col·lectiu o entitat... en definitiva, al teixit associatiu de les ciutats analitzades genera una sensació de comunitat que permet reforçar certes posicions. En el cas de Ripollet, una informant que participa activament del món associatiu de la ciutat ho explica així:

Al final jo sé que si em passa alguna cosa, que si pateixo una agressió o algo, aquí Ripollet hi haurà gent que surti a defensar-me i que es posarà del meu costat. Hi ha certa comunitat que em tranquil·litza (Gisela, 23 – Ripollet).

No obstant això, a través de l'etnografia podem observar com en aquest sentit la realitat a totes dues ciutats és molt diferent. Si a Ripollet existeix un teixit associatiu

molt fort i present, a Cornellà (que històricament havia estat una ciutat molt compromesa) aquest teixit associatiu està desdibuixat i no és gaire actiu (Meri, 33 – Cornellà). Això es tradueix també a l'existència d'entitats o col·lectius pròpiament LGBT. En el cas de Ripollet existeix Proud Ripollet, que segons diversos dels informants “fa una molt bona tasca” (Sílvia, 27 – Ripollet; Marc, 34 – Ripollet). En el cas de Cornellà, però, no existeix cap col·lectiu LGBT local.

El regidor de l'àmbit a Cornellà assenyalava que la manca d'organitzacions LGTB es deu, probablement, a que la gent LGBT de Cornellà ja participa de col·lectius LGBT a Barcelona. Amb tot, els informants de Cornellà aporten explicacions alternatives a aquesta mancança:

A Cornellà per molt que vulguis no funcionarà res. És una ciutat que està molt morta, és una ciutat dormitori i és molt difícil que un col·lectiu així aquí funcioni. (...) A banda no sé si seria gaire ben rebut pels veïns (Meri, 33 – Cornellà).

Jo si hi hagués alguna cosa potser participaria, però també és raro. És el que et deia abans, aquí tothom es coneix i és complicat que la gent vulgui arriscar-se (Pau, 23 – Font Santa).

Observem doncs que les causes no són clares ni úniques, però en el cas de Cornellà, tots els informants afirmen que els agradaria que existís un col·lectiu LGBT local.

És important parlar també de les narratives que els informants exposen en relació a l'espai públic. En aquest àmbit, les vivències que expressen s'articulen al voltant de la por, la violència i la (in)seguretat. No obstant això, cal destacar que absolutament cap dels informants no ha patit mai cap agressió LGBT-fòbica a l'espai públic de Cornellà o Ripollet. Més enllà d'aquesta dada, que sens dubte és molt rellevant, la totalitat dels informants ha explicat que no se sent del tot lliure a l'hora de, per exemple, caminar pel carrer pel fet de ser LGB. En aquest sentit, un dels informants explica que ella no ha patit cap agressió ni física ni verbal pels carrers de Cornellà (sí a Barcelona) però que, tot i així, sí que limitava les expressions d'afecte en públic amb la que era la seva parella:

Quan anava amb ella pel carrer sí que evitàvem donar-nos la mà o fer-nos un petó segons on. No perquè mai m'hagin dit res, però bueno, suposo que fa certa por o també per respecte cap a la resta (Anna, 47 – Cornellà).

Aquesta història s'ha repetit en diverses ocasions al llarg de l'etnografia, i és que molts dels informants senten que pel fet de ser LGB, l'espai públic no és el seu espai i que han de viure la seva sexualitat en la més estricta intimitat. A alguns dels informants aquest fet els incomoda. D'altres, simplement, es resignen. És el cas de la Laura:

Tampoc és un drama [haver de limitar les expressions d'afecte a l'espai públic]. De fet quan he tingut rotllos que són nois tampoc m'agrada que tothom ho sàpiga i no ens enrotllem al mig del carrer, saps? És cosa de com ho viu cadascú (Laura, 20 – Ripollet).

Tot i això, és igualment cert que la dinàmica centre-perifèria que es produeix amb el cas Barcelona – Cornellà/Ripollet també es dona en el sí d'aquestes dues ciutats. D'aquesta manera, s'ha constituït un imaginari on el centre de les dues ciutats són els espais de llibertat i seguretat i en canvi a la perifèria s'està en perill. Aquest fet s'evidencia especialment en el cas dels informants que viuen al Centre de les dues ciutats, i de fet s'observen narratives diferents a aquells que viuen en zones perifèriques de les pròpies ciutats. Així, tant en els casos de Cornellà com de Ripollet, els informants que viuen al Centre expressen:

És evident que hi ha parts de Cornellà on no m'atreviria com sí que m'atreveixo aquí a la Rambla o a Rubió i Ors. Si vas a Sani [Sant Ildefons] fa com tot més por (Meri, 33 – Cornellà) .

Jo no aniria mai a passejar de la mà amb el meu marit per Can Mas. Al Centre tot és diferent. La gent, l'ambient... Em sento més tranquil que allà (Eduard, 63, Ripollet).

Aquesta estigmatització dels barris perifèrics i d'idealització del Centre té un biaix ètnic i de classe molt marcat (Kessler, G. & Dimarco, S., 2013; Wacquant, 2001). En el cas de Cornellà i Ripollet, observem com els barris perifèrics (sobretot Sant Ildefons a Cornellà i Can Mas/Tiana a Ripollet) són barris eminentment d'extracció obrera, amb una evident precarietat residencial i amb un elevat nivell d'immigració respecte al Centre de les respectives ciutats.

Cal tornar a remarcar que si bé aquesta estigmatització és recurrent en el cas dels habitants del Centre de les ciutats, cap dels informants d'aquests barris no ha patit mai cap una agressió als barris perifèrics. Així mateix, aquesta estigmatització no es reproduïx generalment en les narratives d'aquells informants nascuts fora del

Centre. La majoria expressen, en definitiva, que se senten igual de segurs o insegurs a tota la ciutat.

Per últim, convé esmentar que l'urbanisme i la tipologia dels edificis construïts també determina en alguns casos la sensació de seguretat per a les persones LGB a l'espai públic. Un informant ho narra així:

Sant Ildefons és un barri molt impersonal, d'edificis altíssims, tots iguals. Això no ajuda a crear comunitat i que et sentis més segur (Joan, 43, Cornellà).

En aquest sentit podem també entreveure com la tipologia d'aquests barris de nova construcció està sovint associat a la pobresa, la marginació i la delinqüència, que influeixen clarament en aquesta sensació d'inseguretat que expressen alguns informants. Wacquant (2001) desenvolupa extensament aquesta idea, afirmant que aquest tipus de barris s'associen a la decadència física, el perill i una violència omnipresent.

L'ADMINISTRACIÓ PÚBLICA

L'últim dels àmbits que desenvoluparem a partir de l'etnografia realitzada és el de l'Administració Pública i, més concretament, el paper dels Ajuntaments de Cornellà i Ripollet. En aquest àmbit trobem diferències substancials entre les dues ciutats, i és que les polítiques públiques que s'hi han desenvolupat pel que fa al fet LGBT són molt diferents, així com diferent ha estat la prioritització que s'hi ha donat com a Institució.

Mostra d'això és quin nivell ocupa el fet LGBT pel que fa al cartipàs dels respectius Ajuntaments. A Ripollet, el fet LGBT té una regidoria pròpia i específica, mentre que a Cornellà està agrupada dins la regidoria delegada de Polítiques Comunitàries, juntament amb les àrees de Memòria Històrica i Nova Ciutadania, entre d'altres.

Aquest fet per si sol no és significatiu, però podem observar com sí que són significatives les diferències d'accions concretes que s'estan desenvolupant (o no) des dels respectius Ajuntaments. En la conversa amb el Regidor de Polítiques LGBT de Ripollet, ens explicava que:

Ripollet és pionera en Polítiques LGBT. Des del 2015 tenim una regidora pròpia, que ocupo jo (que vinc del món de l'activisme LGBT). Des que governem hem fet coses que aquí, amb 30 i pico anys no s'havien fet mai (Fran, 33 – Ripollet).

Algunes de les polítiques que el Regidor destaca són la de penjar les banderes LGBT de la façana de l'Ajuntament en les respectives diades, l'elaboració de

protocols contra l'LGBT-fòbia, la creació del segell d'Espais contra l'LGBT-fòbia per a espais d'oci (que veurem més endavant), la col·laboració amb l'Observatori contra l'Homofòbia, el desenvolupament de polítiques actives d'ocupació per a gent trans* o l'establiment d'un servei de prova ràpida del VIH a la ciutat.

En el cas de Cornellà, el Regidor delegat que assumeix les polítiques LGBT explicava que “a hores d'ara estem elaborant el Pla LGBT per als propers anys” (Sergio, 42 – Cornellà). Així doncs, justificava que encara no s'estava fent una feina intensa a nivell extern perquè primer es volia fer una diagnosi acurada de la situació a la ciutat.

Tanmateix, tots dos regidors disten també de com s'han de desenvolupar i a què han d'anar orientades les polítiques públiques LGBT. Si per al regidor de Cornellà calia posar èmfasi en les polítiques de visibilització, el regidor de Ripollet expressava que “cal anar a les qüestions materials. Està molt bé posar la bandera, però si la gent trans* no pot treballar no els serveix de res” (Fran, 33 – Ripollet).

Cal tenir en compte, però, que si bé Ripollet porta ja anys desenvolupant polítiques públiques LGBT, en el cas de Cornellà tot just es comença ara. Així, Ripollet en els seus inicis també realitzava, sobretot, campanyes de visibilització. Molt sovint, en termes generals, quan una administració comença a treballar el fet LGBT, els primers passos són accions simbòliques i de caràcter estètic, com ara penjar la bandera del balcó de l'Ajuntament.

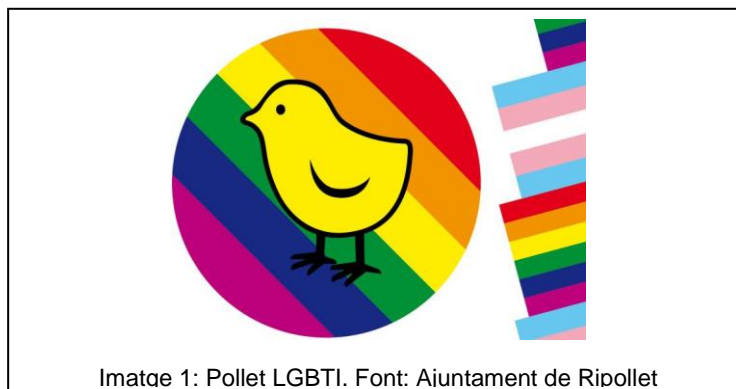
Però com viuen les persones LGB de Cornellà i Ripollet aquestes polítiques? Existeix un fort consens entre tots els informants que les polítiques de visibilització són imprescindibles i, en qualsevol cas, molt positives:

El primer que cal fer és dir que aquí també hi ha gais i lesbianes. Sinó no anirem enlloc (Sílvia, 27 – Ripollet).

Es importante que se vea que hay gais y lesbianas y tal y que se vea que eso es algo normal porque aún hay gente que le parece que eso es de las películas, o que es muy raro o incluso una enfermedad (Laura, 21 – Cornellà).

Tot i això, el coneixement de la feina que fan els respectius Ajuntaments és molt desigual entre les dues ciutats. En el cas de Ripollet, la majoria dels informants estaven relativament al dia que existeix una regidoria LGBT, que s'ofereixen certs serveis per a persones LGBT o que es fan determinades campanyes. En el cas de Cornellà, cap informant no ha sabut dir si existia o no una regidora que s'encarregués d'aquest àmbit o si es feia algun tipus de campanya. Del cas de

Ripollet destaca especialment una campanya comunicativa articulada a través d'un pollet amb els colors de l'Arc de Sant Martí (imatge 1).

Aquesta campanya va ser molt ben rebuda pels veïns de Ripollet, tal i com explica el regidor de polítiques LGBT i algun dels informants:

Quan surts per Ripollet [de festa] veus a molta gent amb l'enganxina del pollet, sobretot per Festa Major. Molta gent, sigui LGBT o no, el porta i això és molt positiu perquè dona molta visibilitat (Gisela, 23 – Ripollet).

En la línia de les bones pràctiques, és important destacar un altre element que abans esmentàvem: la campanya d'espais segurs contra l'LGBT-fòbia desenvolupada per l'Ajuntament de Ripollet. Aquesta campanya consisteix en un segell que s'atorga a determinats espais d'oci (sobretot bars) i que garanteix que és un espai lliure d'LGBT-fòbia. Els informants també la valoren molt positivament:

Lo guai d'això és que si vas a un bar que té l'enganxina és que saps que si passa alguna cosa allà no serà tolerada, i que els treballadors estaran preparats per respondre-hi com toca (Gisela, 23 – Ripollet).

Jo suposo que si un homòfob vol anar a un bar i veu que hi ha el segell, potser no se sent còmode i directament no hi entra i això ens garanteix a nosaltres alguns espais de seguretat (Marc, 34 – Ripollet).

És important també saber com el conjunt del veïnat i del teixit associatiu ha respost a les polítiques LGBT. En el cas de Ripollet, el regidor destaca:

Lo de Ripollet ha estat espectacular. Des de que vam fer la primera manifestació tothom s'hi va implicar molt: entitats, associacions de veïns... I ara són ells els que ens exigeixen que fem coses! (Fran, 33 – Ripollet).

En el cas de Cornellà, el regidor expressa que és possible que es donin reticències d'alguns veïns, sobretot de la gent gran, però assenyala positivament:

Quan vam fer l'acte [un acte LGBT] hi veies gent del col·lectiu però també veies famílies normals (Sergio, 42 – Cornellà).

Més enllà de l'ús desafortunat del concepte *normal* (fet que mostra la forta incrustació de la lògica heteronormativa en l'univers simbòlic de les nostres societats), el regidor assenyalava que en general les polítiques LGBT que s'estan desenvolupant des de l'Ajuntament estan tenint bona rebuda per part del veïnat.

CONCLUSIONS: Hi ha vida més enllà de Barcelona

A l'inici d'aquesta investigació partíem de la hipòtesi que existeixen fortes influències de Barcelona cap a les ciutats de Ripollet i Cornellà en l'àmbit LGBT. A través de l'etnografia hem pogut observar que, efectivament, aquestes influències es donen de manera intensa i que s'articulen de formes molt diverses. El fet fonamental és que es construeix Barcelona com a ideal per a les persones LGB, tant pel que fa a referencialitat com a disponibilitat d'espais d'oci, de seguretat, d'anonimat i de gaudi de la sexualitat.

Com hem vist, la manca de referents positius LGBT a les ciutats petites i mitjanes de la Corona Metropolitana de Barcelona és molt notòria, i totes les referències que tenen estan ubicades a la ciutat de Barcelona. De la mateixa manera, a les ciutats de Cornellà i Ripollet no existeixen espais d'oci específics per a persones LGBT, i les persones LGB no se senten en termes generals segures a l'expressar la seva sexualitat pels carrers i l'espai públic.

Davant d'aquesta situació es generen, en alguns casos, formes de resistència des de l'àmbit local, que s'articulen principalment a través de la construcció de xarxes de suport (no necessàriament LGBT) i la comunitat. Aquestes xarxes de suport (i en el cas de Ripollet, l'entitat LGBT Proud) permeten que la sensació de seguretat a les respectives ciutats augmenti.

Trobem, però, forts mecanismes de control social que determinen les vides de les persones LGB a les ciutats petites i mitjanes de la Corona Metropolitana. En ciutats que molt sovint són considerades pobles pels seus veïns, es donen dinàmiques de xafardeig i control comunitari que limiten les vivències de les persones LGB. La por a ser descoberts, al què diran i al no passar desapercbut condicionen les expressions i mostres d'afecte de les dissidències sexuals i de gènere a l'espai públic.

Destaquem també que, malgrat cap dels informants no ha patit mai cap agressió LGB-fòbica a l'espai públic de Cornellà o Ripollet, existeix molta por a ser agredit pels seus carrers per motiu d'opció sexual. Aquesta por té a més, en alguns casos, un fort biaix ètnic i de classe.

Aquest biaix també el trobem pel que fa a les dinàmiques centre-perifèria. Igual que operen a Barcelona en relació a Ripollet i Cornellà, operen dins les respectives ciutats.

En aquest sentit podem observar que la vida de les persones LGB està més determinada per la por, inseguretat o sensació de perill que no pas per experiències traumàtiques viscudes en primera persona. Així, el fet de ser coneixedors que s'agredeix físicament o verbal la gent LGB per, per exemple, fer-se un petó en públic, limita fortament la quotidianitat d'aquestes persones independentment d'haver viscut experiències similars o no.

En darrer terme hem observat com el paper de les administracions públiques és cabdal en la majoria de casos. Una aposta clara pel desenvolupament de polítiques LGBT així com les campanyes de visibilització són molt ben rebudes per les persones LGBT. Tant l'Ajuntament de Cornellà com el de Ripollet estan desenvolupant polítiques públiques LGBT i, malgrat en el cas de Cornellà es troba en una fase molt inicial i exploratòria, en el cas de Ripollet hi trobem exemples de bones pràctiques que tenen una gran acollida per les persones LGB i pel conjunt de la població. El segell d'espais segurs per a locals d'oci, la campanya de visibilització a través del pollet irisat o les polítiques d'ocupació per a persones trans* en són alguns d'ells i poden servir d'inspiració per a polítiques públiques de municipis en situacions similars.

En definitiva, l'etnografia ha evidenciat importants similituds pel que fa a les vivències de les persones LGB a totes dues ciutats. Aquestes similituds giren especialment al voltant de la por, la inseguretat i als mecanismes de control social que operen a Cornellà i Ripollet, així com al paper que juga Barcelona com a pol d'atracció per a persones LGB. Tanmateix també s'han observat algunes diferències, que fan referència sobretot a les polítiques públiques que s'hi desenvolupen i a la percepció que la població LGB en té.

En futures investigacions seria realment interessant poder ampliar l'etnografia a persones trans* per tal d'enriquir l'anàlisi que s'hi fa, així com ampliar el focus de recerca més enllà de les dues ciutats que s'han estudiat. També seria pertinent poder fer observació participant als espais d'oci d'aquestes ciutats. Per últim i de la

mateixa manera caldria poder fer extensiva la investigació a altres àmbits de les vides de les persones LGBT, com ara la salut, l'educació o el món del treball per poder fer un anàlisi en termes globals de les vides de les persones LGBT a les ciutats petites i mitjanes de la Corona Metropolitana de Barcelona.

Els marges de la perifèria també existeixen, i la gent que els habita també té dret a una vida que valgui la pena ser viscuda.

BIBLIOGRAFIA

ADLER, S. & BRENNER, J. (1992). «Gender and space: Lesbians and gay men in the city». *International Journal of Urban and Regional Research*, 16 (1): 24-34.

ALDRICH, R. (2004). «Homosexuality and the City: An Historical Overview». *Urban Studies*, 41 (9): 1719-1737.

ANGULO MARTÍNEZ, É. G. (2016). «Reflexiones teóricas para una lectura del control urbano desde lo panóptico». *Espacialidades. Revista de temas contemporáneos sobre lugares, política y cultura*, 6 (2): 34-57.

ARAGÓ, B. (2019). “*Escapar del poble: Itineraris de sexili cap a la ciutat.*” Tarragona: Universitat Rovira i Virgili.

AUGÉ, M. (1992). *Los no lugares. Espacios del anonimato. Una antropología de la sobremodernidad*. Barcelona: Gedisa.

BARÓN VIOQUE, S; CASCON, M.; MARTÍNEZ VALLE, C. (2013). «Estigma del sistema de género: aprendizaje de los modelos normativos, bullying y estrategias de resiliencia». *Política y Sociedad*, 50(3): 837-864.

BOSWELL, J. (1998). *Cristianismo, tolerancia social y homosexualidad: los gays en Europa occidental desde el comienzo de la era cristiana hasta el s.XIV*. Barcelona: Muchnik.

BROWN, G. (2008). «Urban (Homo)Sexualities: Ordinary Cities and Ordinary Sexualities». *Geography Compass*, 2 (4): 1215-1231.

CASTELLS, M. (1983). *The City and the Grassroots*. Berkeley: University of California Press.

CHAMPION, T. & HUGO, G. (eds.) (2016). *New Forms of Urbanization: Beyond the Urban-Rural Dichotomy*. Londres y Nueva York: Routledge.

- COLL-PLANAS, G., & MISSÉ, M. (2009). *Diagnóstico de las realidades de la población LGTB de Barcelona*. Barcelona.
- COLS, C. (2016). " Barcelona, 1931, una manifestación gay recorre las calles". El Periódico, 13/06/2020. Disponible a:
<https://www.elperiodico.com/es/barcelona/20160706/barcelona-1931-una-manifestacion-gay-recorre-las-calles-5251661>
- DELGADO, M. (2004). «De la ciudad concebida a la ciudad practicada». *Archipiélago: Cuadernos de crítica de la cultura*, 62: 7-12.
- DELGADO, M. (2011). *El espacio público como ideología*. Madrid: Catarata.
- FRA (2020). *EU LGBT survey II. A long way to go for LGBT equality*. Brusel-les: European Union Agency For Fundamental Rights. Disponible a:
https://fra.europa.eu/sites/default/files/fra_uploads/fra-2020-lgbti-equality_en.pdf
- GARCÍA VÁZQUEZ, C. (2004). *Ciudad hojaldre. Visiones urbanas del siglo XXI*. Barcelona: Gustavo Gili.
- GENET, J. (1993). *Journal du voleur. Querelle de Brest. Pompes funèbres*. Gallimard
- GIDDENS, A. (1998[1992]). *La transformación de la intimidad*. Madrid: Ediciones Cátedra.
- GOFFMAN, E. (1968). *Stigma: Notes on the management of spoiled identity*. UK: Ed. Penguin.
- GÓMEZ BELTRÁN, I. (2019). «Grindr y la masculinidad hegemónica: aproximación comparativa al rechazo de la feminidad». *Estudios sociológicos*, 37(109): 39-68.
- GRETEMAN, A. J. (2011). «Country queers: Queer youth and the politics of rural America». *Journal of LGBT Youth*. 9: 63-66.
- GUASCH ANDREU, O. (2008). «Homosexualidad, masculinidades e identidad gay en la tardomodernidad: el caso español». *Mientras Tanto*, 107: 27-47.
- HALBERSTAM, J. (2005). *In a queer time and place: Transgender bodies, subcultural lives*. Nova York: New York University Press.
- ILLOUZ, E. (1997). *Consuming the romantic utopia: Love and the cultural contradictions of capitalism*. California: University of California Press.

- KESSLER, G. & DIMARCO, S. (2013). «Jóvenes, policía y estigmatización territorial en la periferia de Buenos Aires». *Espacio Abierto*, 22 (2): 221-243
- KUHAR, R. & ŠVAB, A. (2014). «The only gay in the village? Everyday life of gays and lesbians in rural Slovenia». *Journal of homosexuality*, 61(8): 1091-1116.
- LANGARITA ADIEGO J. A.; MAS GRAU, J., & JUBANY, O. (2019). «Geografías de la diversidad sexogenérica más allá de la gran ciudad: experiencias, discursos y prácticas en dos ciudades medianas de Cataluña». *Documents d'anàlisi geogràfica*, 65(3): 473-492.
- LÁZARO, Y. (2006). «Derecho al ocio. Aproximación multidisciplinar a los estudios de ocio». *Documentos de Estudios de Ocio*, 31: 143-156.
- LÁZARO, Y.; MADARIAGA, A.; LAZCANO, I. & DOISTUA, J. (2012). «El derecho al ocio: un derecho humano en ocasiones desconocido». *Revista Siglo Cero*, 43(1).
- MEJÍA, N. (2006) «Transgenerismos: una experiencia transexual desde la perspectiva antropológica». *Transgenerismos*, pàg. 13-373.
- MÉRIDA-JIMÉNEZ, R. (2016). *Transbarcelonas: cultura, género y sexualidad en la España del siglo XX*. Barcelona: Edicions Bellaterra.
- MESQUIDA, J. M., QUIROGA, V., & BOIXADÒS, A. (2017). *50+ LGTB Informe. Personas Mayores Lesbianas, Gais, Trans y Bisexuales en la ciudad de Barcelona*.
- MORENO, Á.; PICHARDO, J. I. (2006). «Homonormatividad y existencia sexual. Amistades peligrosas entre género y sexualidad». *ABIR. Revista de Antropología Iberoamericana*, 1 (1): 143-156.
- NUÑEZ, M. R. (2016). «La realidad de lesbianas, gays, bisexuales, transexuales e intersexuales. Una aproximación a sus vulnerabilidades sociales». *Revista Sexología y Sociedad*, 22(1).
- OBSERVATORI CONTRA L'HOMOFÒBIA (2019). *Informe de l'Estat de l'LGBT-fòbia a Catalunya 2019*. Barcelona: OCH.
- PRECIADO, P. (2007). «Biopolítica del género». *Conversaciones feministas* (2). Buenos Aires: Ají de Pollo.
- RAMON MENDOS, L. (2019). *Homofobia de estado*. ILGA. Disponible a: https://ilga.org/downloads/ILGA_State_Sponsored_Homophobia_2019_light.pdf
- RODÓ-DE-ZÁRATE, M. (2013). «Young lesbians negotiating public spaces: An intersectional approach through places». *Children's Geographies*, 13 (4): 413-434.

- SÁEZ, J. & CARRASCOSA, S. (2011). *Por el culo. Políticas anales*. Barcelona/Madrid: Ed. Egales.
- SÁNCHEZ TORREJÓN, M. B. (2013). «La heterosexualidad como categoría política de control: desde Simone de Beauvoir hasta Judith Butler». *Educación y humanismo*, 15(24): 170-183.
- TEJEDA, J. L. (2011). «Biopolítica, control y dominación». *Espiral, Estudios sobre Estado y Sociedad*, 18(52): 77-107.
- VALCUENDE DEL RÍO, J.M. ; VÁSQUEZ ANDRADE, P & MARCO MACARRO, M. J. (coords.). *Sexualidades: Represión, resistencia y cotidianidades*. Sevilla: Ed. Aconcagua Libros, Pàg. 39-52.
- VARTABEDIAN, J. L. (2012). *Geografía travesti: cuerpos, sexualidad y migraciones de travestis brasileñas* (Rio de Janeiro-Barcelona).
- VELASCO OBIOL, M. (2013). *Realidad actual del movimiento reivindicativo de las jóvenes lesbianas en Barcelona*. Barcelona: MIJS
- VIDARTE, P. (2007). *La ética marica*. Madrid: Ed. Egales.
- VIVAS, P.; PELLICER, I. & LÓPEZ, Ó. (2008). «Ciudad, tecnología y movilidad: espacios de sociabilidad transitòria». Dins: FERNÁNDEZ-RAMÍREZ, B. & VIDAL, T. (Eds.), *Psicología de la Ciudad. Debate sobre el espacio urbano*. Barcelona: Editorial UOC, pàg. 129-136.
- WACQUANT, L. J. (2001). *Parias urbanos: marginalidad en la Ciudad a comienzos del milenio*. Buenos Aires: Manantial.
- WITTIG, M. (1992). *El pensamiento heterosexual y otros ensayos*. Madrid: Ed. Egales.

ANNEX 1: Perfils dels informants

En el cas de Cornellà:

Nom	Edat	Barri	Professió	Gènere	Opció Sexual
Sergio	42	Gavarra	Regidor	Home	Heterosexual
Laura	21	Sant Ildefons	Estudiant	Dona	Lesbiana
Pau	23	Fontsanta	Estudiant	Home	Gai
Jose	18	Riera	Estudiant	Home	Bisexual
Joan	43	Sant Ildefons	Comercial	Home	Gai
Maria	61	Gavarra	Administrativa	Dona	Lesbiana
Meri	33	Centre	Mestra	Dona	Bisexual
Anna	47	Gavarra	Administrativa	Dona	Lesbiana

En el cas de Ripollet:

Nom	Edat	Barri	Professió	Gènere	Opció Sexual
Fran	33	Can Mas	Regidor	Home	Gai
Gisela	23	Centre	Estudiant	Dona	Bisexual
Pedro	50	Tiana	Obrer	Home	Gai
Sílvia	27	Centre	Arquitecta	Dona	Lesbiana
Laura	20	Can Clos	Estudiant	Dona	Bisexual
Marc	34	Maragall	Cambrer	Home	Gai
Aïda	19	Can Mas	Estudiant	Dona	Lesbiana
Eduard	63	Centre	Empresari	Home	Gai